

Vollenhove in actie voor z'n dominee Nijmegen en Rotterdam trokken bij synode aan kortste eind

door F. Verkade

Wie de Grote of Sint Nicolaaskerk van Vollenhove aandoet kan behalve door het imposante Godshuis evenzeer geboeid raken door de borden met een bijna eindeloze opsomming van predikanten, die in de achterliggende vier eeuwen aan deze hervormde gemeente verbonden zijn geweest.

Een lange lijst. Niet zo verwonderlijk, immers voorgangers die er zo'n beetje hun totale leven hebben doorgebracht zijn zeldzaam. Toch was het arriveren er eertijds sneller geregeld dan het vertrek. Menig gezelschap uit aanzienlijke steden meerde eertijds in het vissersstadje aan de Zuiderzee af met als doel de pastorie en vooral diens bewoners. Tot groot verdriet van de gelovigen.

In het jaar 1600 doet de rechtzinnige predikant, Joannes of Johannes Langius heel wat stof in Vollenhove opwaaien. Ten onrechte wordt ook door drs. H. Florijn in het in 1987 verschenen Gedenkboek "De Synode van Dordrecht in 1618 en 1619" gesteld dat deze Langius in 1600 Doesburg voor Vollenhove verwisselde.ⁱ

Immers de predikant uit het Gelderse mosterdstadje is in die betrekking nog aanwezig op de synodevergadering die in 1612 van 30 juni tot 3 juli in Zutphen wordt gehouden.ⁱⁱ Ook de predikantenlijst in de kerk weet niet van deze combinatie.

Helaas blijken van z'n voorgeschiedenis weinig gegevens voor handen te zijn.

Eerst aan het begin van de zeventiende eeuw maakt Langius naam. De hervormde gemeente van Nijmegen, die nog slechts één oude predikant bezit, wenst zijn overkomst. Dat kan en mag niet gebeuren, immers z'n verblijf in de vissersplaats heeft "grote stichting" opgeleverd. Uit dat gegeven zou je kunnen concluderen dat hij al enige tijd voor het jaar 1600 z'n intrede moet hebben gedaan.

De gemeente bloeit en na zijn vertrek vreest men tenminste een grote scheuring. De provinciale synode, die van 29 tot 31 juli in Steenwijk bijeen is, neemt het pleidooi uit het stadje over. Langius mag niet naar Nijmegen.ⁱⁱⁱ

De synode wil z'n voortdurend verblijf wel op twee manieren opfleuren. Allereerst moet z'n werk worden verlicht door het beroepen van een tweede predikant en het salaris moet op het peil van naburige steden in de provincie worden gebracht.

Z'n aanzien groeit. Niet alleen krijgt hij belangrijke functies in de provinciale synode toegeschoven (zoals het vertalen van het Nieuwe Testament) ook vertrekt hij in 1618 als één van de afgevaardigden naar de zo belangrijke Nationale Synode te Dordrecht.^{iv}

Die gelegenheid brengt hem opnieuw in de verleiding in de toekomst elders te gaan prediken. Ditmaal is het de kerkeraad van het "getroffen" Utrecht die hem benadert. Vier predikanten uit de Domstad hadden zich op de genoemde Nationale Synode voorbereid in remonstrantse kring. De Utrechtse predikant Frederici trad zelfs als leider op.

Ds. Langius zwicht. Hoewel de droefheid in de gemeente opnieuw toeslaat gaat de overtocht deze keer wel door. Het verblijf in de Domstad is slechts van korte duur geweest. Na vier jaren wordt hij er door de dood weggenomen.

Ds. Volcerus

Z'n vertrek uit het Zuiderzeestadje is nauwelijks een feit of het beroepingswerk wordt ter hand genomen. De predikant van Zwartsluis, Johannes Volcerus, besluit het daar na vier jaren voor gezien houden en in de buurgemeente het heft in handen te nemen. Reeds in het voorjaar van 1619 vindt de verhuizing plaats.

Hij is goed en wel een jaar aan het werk of zijn bekwaamheid en grote ervaring met de hedendaagse theologische verschillen (mede opgedaan in het destijds roerige Kampen) raken

zelfs in het aanzienlijke Rotterdam bekend. Men verzoekt zijn overkomst en herhaalt dit na afwijzingen door de kerkeraad en de classis nog eens op de Overijsselse synode in de zomer van 1620 te Kampen.

De afgevaardigden uit de Zuidhollandse stad vertellen er over de bedroefde toestand van de kerk aldaar en in de gehele provincie Zuid-Holland. De strijd tussen Remonstranten en Contra-Remonstranten is er een waar slagveld geweest. Zestig predikanten zijn afgezet. De kerk van Rotterdam met 1.300 lidmaten en drieduizend "afgedwaalden" kan het niet met de twee nog resterende rechtzinnige predikanten redden.

Niet als Jona

Ds. Volcerus weet het niet meer. Hij stelt dat "God zijn dienst in de huidige gemeente" genadiglijk groot heeft gezegend". Hij erkent de vrees dat er onrust ontstaat als hij afzwaait. Bovendien voelt hij zich zwak tegenover de grote last in Rotterdam.

Uiteindelijk legt hij de beslissing in handen van de synode. Hij wil daarmee voorkomen dat hij een keuze doet waarna hij net als de vluchtende profeet Jona door het onweer wordt overvallen.

De afgevaardigden uit Vollenhove houden vol dat er na het eerder onverwachte vertrek van Langius opnieuw schade aan de kerk zal komen als hij vertrekt. Volcerus is er nog te kort in dienst. Men zal de idee krijgen dat het de predikanten om "wereldse eer en profijt" gaat. Bovendien stelt de kerkeraad dat gemeenteleden in z'n huidige standplaats "nog nauwelijks zijn stem gewoon zijn geworden".

Tweede predikant

De synode oordeelt uiteindelijk in het voordeel van Vollenhove. Men wil niet na een jaar opnieuw een droevige stemming oproepen. Bovendien is z'n verblijf tekort geweest. "Hij heeft zijn kudde nog nauwelijks genoegzaam leren kennen om die te verkwikken en te helpen".^v

Volcerus blijft. Wel mag de kerk van Rotterdam een nieuw beroep op de Overijsselse synode doen om hem "voor zekere tijd" te lenen. Dit laatste blijft achterwege. Volcerus neemt na de zeer koude winter^{vi} een beroep aan naar het niet minder door remonstranten bewerkte Brielle. Daar maakt hij z'n laatste vier levensjaren door.

De pijn bij het vertrek uit het Zuiderzeestadje is dan evenwel geringer. Immers inmiddels heeft Vollenhove de lang begeerde wens van een tweede predikant in vervulling zien gaan.

Door de radicale opstelling van de "broeders" van Vollenhove konden Nijmegen en Rotterdam ondertussen verder zoeken. Opvallend genoeg is het tot vandaag niet voorgekomen dat predikanten uit Vollenhove deze plaats verwisselden voor een vervolg van hun werk in de steden Nijmegen of Rotterdam. Wel vond in 1980 het tegenovergestelde plaats toen ds. J. de Olde uit Rotterdam naar Vollenhove kwam.

i.H. Florijn, De Synode van Dordrecht in 1618 en 1619, Houten, 1987, pag 81.

Een soortgelijk misverstand blijkt in het genoemde boek ook rond de persoon van ds. Wigboldus Homerus uit Midwolda. Hij is niet vanuit Meeden naar Midwolda gekomen, maar werkte reeds in 1598 in laatstgenoemde gemeente.

ii.J. Reitsma/S.D. van Veen, Acta der Provinciale en particuliere synoden gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572-1620, vierde deel, pag 198.

Ook de in Van Alphen's handboek gepubliceerde lijst van Overijsselse predikanten legt ten onrechte deze relatie.

iii.Reitsma/Van Veen, Acta, deel 5, pag 250.

iv.Ibibidem, pag 310.

v. Ibidem pag 343 - 348.

vi. Zie Oprechte Steenwijker Courant van 15 december 1879.